dormi? Ai nevoie de odihnă şi nu mai vrei să fi deranjat? De ce lipseşti atât de mult din viaţa noastră? Şi dacă o faci, până când?[18]

La incertitudine şi îndoială, Biserica nu are să răspundă cu solide argumente biblice, aşa cum de fapt a şi făcut-o de două milenii subliniind că aparenta retragere a lui Dumnezeu din viaţa noastră are drept scop descoperirea de către noi înşine a lui Dumnezeu care este mereu cu noi, cum era cu profetul Ieremia cel uneori ezitant (cf. *Ier* 1,8). El este mereu aproape (cf. *Fil* 4,5-6). De asemenea se cuvine a sublinia că Dumnezeu nu se revelează niciodată pe de-a întregul, după cum observa şi Isaia: *Cu adevărat tu eşti Dumnezeu ascuns, Dumnezeul lui Israel cel izbăvitor* (*Is* 45,15). Cu toate acestea lucrarea sa binefăcătoare în lume este incontestabilă, iar obiectul revelaţiei divine nu poate fi altul decât cel religios[19].

În concluzie se cere din partea Bisericilor, ca unele care prin menirea lor profetică sunt chemate să vorbească insistent lumii despre iubirea divină şi să garanteze iubirea nerestrictivă din partea lui Dumnezeu a tuturor popoarelor, să insiste mai mult pe ideea că omul nu a încetat şi nu încetează, în pofida tuturor rătăcirilor şi a scăderilor sale, să fie înconjurat cu o consecventă grijă părintească de către Dumnezeu.

Pr. Petre SEMEN

[18] Jacque BRIEND, *Dieu dans l'Ecriture*, Paris 1992, p. 105.

[19] Beda RIGAUX/Pierre GRELOT, *Révélation*, în *Vocabulaire de Théologie Biblique*, publié sous la direction de Xavier, Leon Defour..., Paris 1988, col. 1117.

TATĂL ŞI FIII SĂI ÎN EVANGHELIA DUPĂ SF. LUCA

Parabola Fiului Risipitor (*Lc* 15,11-32) poate fi analizată şi interpretată în ansamblul întregului cap. 15, adică împreună cu parabola despre oaia pierdută (*Lc* 15,3-7) şi parabola despre drahma pierdută (*Lc* 15,8-10), titlul în limba germană *Der verlorene Sohn* potrivindu-i-se în cazul acesta cel mai bine[1]. Toate trei parabolele au o singură temă comună, milostivirea divină, şi prin ele Isus îşi justifică propria sa conduită faţă de vameşii şi păcătoşii care-l înconjoară (vv. 1-2). În felul acesta Isus apare ca reprezentantul pe pământ al lui Dumnezeu cel milostiv[2]. Atitudinea lui Dumnezeu însuşi faţă de păcătoşii care se întorc se manifestă în special în bucuria persoanelor care regăsesc ceea ce era pierdut - oaia, drahma, fiul rătăcit - şi în felul în care tatăl îl primeşte pe fiul care se întoarce.

Milostivirea, însoţită de bucuria regăsirii-întoarcerii, este tema principală a parabolei, chiar dacă în simplitatea dezarmantă a relatării sale se împletesc şi alte teme cum ar fi libertatea şi responsabilitatea, înstrăinarea, rătăcirea şi întoarcerea, harul, frământarea conştiinţei, reconcilierea, parabola reconstituindu-se într-un text inepuizabil spre care s-au îndreptat mari pictori (Albrecht Dürer, Beham, Rembrand, L. Bassano, von Honthorst), dramaturgi (Tudor Dramatists),

[1] Deşi acest titlu evidenţiază doar un aspect al parabolei, mai adecvat apare titlul: *Parabola celor 2 fii*; Cf. T.W. MANSON, *The Sayings of Jesus as recorded in the Gospels according to St. Matthew and St. Luke arranged with Introduction and Commentary*, SCM, London 1971, 284; sau *Parabola despre iubirea tatălui*; Cf. J. JEREMIAS, *The Parables of Jesus*, New York ^{2}1972, 128; sau *Parabola tatălui risipitor*; Cf. M. DUMAIS, *L'actualisation du Nouveau Testament. De la réflexion à la pratique*, = Lectio Divina 107, Cerf, Paris 181, p. 69. Noi preferăm titlul *Tatăl milostiv şi cei doi fii ai săi* şi sperăm să motivăm această alegere pe parcursul expunerii.

[2] Cf. L. SABOURIN, *L'Evangile de Luc. Introduction et commentaire*, Roma 1987, 275.

coreografi (Balanchine), muzicieni (Animuccia, Prokofiev, Britten), literați (A. Gide, L'enfant prodigue) și filosofi (Nitzsche, Jean-Luc Marion, Constantin Noica)[3].

Chiar dacă unii exegeți[4] consideră că fragmentul literar al cap. 15 s-ar înscrie într-o unitate logică mai extinsă, ansamblul cap. 15 este de fapt detașat de ceea ce precede printr-o introducere care îi este proprie (15,1-2) și este separat de ceea ce urmează printr-o tranziție bine evidențiată (16,1). Mult mai importantă este legătura strânsă care leagă cele trei parabole în interiorul capitolului. Toate trei vor să răspundă contestării din partea fariseilor și a cărturarilor a atitudinii lui Isus față de vameși și păcătoși:

> *Lc* 15,1-2: *Toți vameșii și păcătoșii se apropiau de el ca să-l asculte. Fariseii și cărturarii, însă, murmurau spunând: Acesta îi primește pe păcătoși și mănâncă cu ei.*

Mai exact, Isus reacționează la murmurul fariseilor și al cărturarilor[5]. În felul acesta parabolele se apropie de genul controverselor și

[3] Cf. J. A. FITZMYER, *The Gospel according to Luke X - XXIV. A new Translation with introduction and commentary* - The Anchor Bible 28 A, Doubleday and Company, New York 1986, 1083-1084. Autorul indică pentru o bibliografie la acea dată în W.S. KISSINGER, *The Parables of Jesus: A History of Interpretation and Bibliography*, = ATLA Bibliography Series 4, Metuchen, New York 1979, 351-370. În lista bibliografică alcătuită de F. Van SEGBROECK, *The Gospel of Luke. A cumulative Bibliography 1973-1988*, = Bibliotheca ephemeridum theologicarum lavaniensium (=BETL) 88, Peeters-University Press, Leuven 1989, parabola Fiului Risipitor apare pe locul 3 cu 49 de titluri, la fel ca *Lc* 10,25-37 (samariteanul milostiv) și după *Lc* 4,16-30 (Isus la Nazaret) cu 61 titluri și *Lc* 1,46-55 (Magnificat) cu 53 de titluri.

[4] Cf. Spre exemplu R. MEYNET, *L'Evangile selon Saint Luc. Analyse rhétorique*, Paris 1988, vol. I, pp. 154-163; vol. II, pp. 161-170, care consideră pericopa literară *Lc* 15,1 -17,10 ca fiind unitară sub aspect tematic, ocupându-se de *dreptatea adevărată*.

[5] Luca folosește aici verbul διαγογγύζω pe care-l mai folosește pentru a indica o reacție asemănătoare provocată de chemarea vameșului Levi în *Lc* 5,30 și participarea la ospățul oferit de acesta la care au participat și păcătoșii și va mai apare odată în 19,7 cu ocazia participării lui Isus la masă la Zaheu. În aceste situații Isus reacționează prin afirmații foarte apropiate cu privire la sensul misiunii sale: *Lc* 5,31-32: *Dar Isus, răspunzându-le, a zis: Nu cei sănătoși au nevoie de medic, ci bolnavii; nu am venit să-i chem la convertire pe cei drepți, dar pe cei păcătoși. Lc* 19,10: *Pentru că Fiul Omului a venit să caute și să mântuască ceea ce era pierdut.*

sunt complementare între ele, constituid un răspuns în triptih[6]. Verbul ἀπόλλυμι = a pierde, revine de 8 ori și descrie pe de o parte situația identică a oii (15,4), a drahmei (15,8) și a fiului cel mai mic (15,17). În ultimul caz, fiul însuși, în situația cea mai crudă a rătăcirii sale folosește acest verb cu sensul atât de *a pierde* cât și de *a pieri* pentru a reda situația tristă a sorții sale:

> *Lc* 15,17: *Atunci, venindu-și în fire, a spus: Câți zileri ai tatălui meu au pâine din belșug, iar eu mor aici de foame.*

Pe de altă parte același verb revine încă de 4 ori în exclamația de bucurie a păstorului, a femeii care pierduse drahma și a tatălui:

> *Lc* 15,6: *și, venind acasă, îi cheamă pe prieteni și vecini spunându-le: Bucurați-vă împreună cu mine pentru că mi-am găsit oaia pierdută!.* = ἀπολωλός.

> *Lc* 15,9: *Iar când o găsește, își cheamă prietenele și vecinele spunându-le: Bucurați-vă împreună cu mine pentru că am găsit drahma pierdută!* = ἀπώλεσα.

> *Lc* 15,23-24: *Aduceți vițelul cel îngrășat și tăiați-l: să mâncăm și să ne bucurăm, căci acest fiu al meu era mort și a revenit la viață, era pierdut și a fost găsit. Și au început să sărbătorească".* = ἀπλωλώς.

> *Lc* 15,32: *Dar trebuia să sărbătorim și să ne bucurăm pentru că acest frate al tău era mort și a revenit la viață, era pierdut și a fost găsit!* = ἀπλωλώς.

În afară de această afinitate literară care unește cele trei parabole în aceeași justificare a atitudinii lui Isus, care îi primește cu bunăvoință pe păcătoși, trebuie să remarcăm că primele 2 parabole prezintă aceeași schemă narativă: a pierde - a căuta - a regăsi și se termină cu declarația identică referitoare la bucuria provocată de întoarcerea păcătoșilor. În parabola a treia lucrurile se prezintă un pic diferit întrucât realitatea pierdută nu mai este un obiect sau

[6] Analiza literară a cap. 15 este tributară în mare parte lui M. GOURGUES, *Les paraboles de Luc. D'amont en val*, Paris 1997, 136-139 și J. A. FITZMYER, *o.c.*, 1071-1086.

un animal ci o persoană care îşi revine în sine, deşi putem observa o schemă identică până la un punct: a pierde (15,11-16); a reveni (15,17-20a); a regăsi (15,20b-24).

Însă în locul declaraţiei de bucurie pentru întoarcerea păcătoşilor ca în vv. 7 şi 10, avem în cea de a treia parabolă o desfăşurare în acord cu introducerea generală din vv.1-2. În scenă nu sunt introduşi numai vameşii şi păcătoşii pe care-i primeşte Isus, ci şi o elită religioasă care murmură. La această introducere este ecou ultima parte a parabolei făcând să intervină fiul mai mare. Drept urmare unii autori văd în parabolă o structură de ansamblu care se desfăşoară după o schemă în trei timpi: degradarea (15,11-16); reintegrarea (15,17-24) şi contestarea (15,25-32)[7].

Ţinând cont şi de personajele care sunt reprezentate în scenă, ni se pare mai potrivită structura identificată de M. Gourgues[8] pe care o reproducem în continuare. După introducere (15,11-12), în care sunt menţionate toate personajele, avem o scenă în care fiul mai mic este prezenat în prim plan, mai întâi singur (15,13-20a) şi apoi cu Tatăl (20b-24). Apoi îl găsim în prim plan pe fiul mai mare, mai întâi singur (15,25-28a), apoi cu tatăl (28b-32).

> Introducere: *Tatăl şi cei 2 fii*: *Lc* 15, 11-12: *Apoi le-a spus: Un om avea doi fii. Cel mai tânăr dintre ei i-a spus tatălui: Tată, dă-mi partea de avere ce mi se cuvine. Iar el le-a împărţit averea.*

A. Fiul mai mic	A'. Fiul mai mare
1. Situaţia	
v. 13: *Şi nu după multe zile fiul cel mai tânăr şi-a adunat toate şi a plecat de acasă într-o ţară îndepărtată. Acolo şi-a risipit averea într-o viaţă de desfrâu.*	v. 25: *Însă fiul lui mai mare era la câmp. Când a venit şi s-a apropiat de casă, a auzit cântece şi jocuri.*
v. 14: *După ce a cheltuit toate, a venit o mare foamete în ţara aceea, iar el a început să ducă lipsă.*	v. 26: *Atunci a chemat pe unul dintre servitori şi l-a întrebat ce este aceasta.*
v. 15: *Atunci s-a dus şi s-a aciuat la unul dintre cetăţenii acelei ţări care l-a trimis la câmp să păzească porcii.*	
v. 16: *Şi ar fi dorit să se sature cu roşcove, pe care le mâncau porcii, dar nimeni nu-i dădea.*	
2. Conştientizarea	
v. 17: *Atunci, venindu-şi în fire, a spus: Câţi zileri ai tatălui meu au pâine din belşug, iar eu mor aici de foame!*	v. 27: *El i-a spus: Fratele tău a venit, iar tatăl tău, pentru că l-a recăpătat sănătos, a tăiat viţelul cel îngrăşat.*
v. 18: *Mă voi ridica, mă voi duce la tatăl meu şi-i voi spune: Tată, am păcătuit împotriva cerului şi înaintea ta;*	
v. 19: *nu mai sunt vrednic să fiu numit fiul tău. Ia-mă ca pe un zilier al tău.*	
3. Reacţia	
v. 20a: *Într-adevăr s-a ridicat şi a mers la tatăl său.*	v. 28a: *Dar el s-a mîniat şi nu voia să intre.*

[7] O listă a exegeţilor care întrevăd această schemă literară poate fi găsită în M. GOURGUES, *o.c.*, p. 139, nota 3.

[8] *Ibidem*, 139-142.

B. Tatăl şi fiul cel mic	B'. Tatăl şi fiul mai mare
1. Iniţiativa Tatălui	
v. 20b: *Pe când era încă departe, tatăl l-a văzut, i s-a făcut milă şi, alergând, l-a îmbrăţişat şi l-a sărutat.*	v. 28b: *Însă tatăl său a ieşit şi-l ruga stăruitor.*
2. Atitudinea fiului	
v. 21: *Atunci fiul i-a spus: Tată, am păcătuit împotriva cerului şi înaintea ta; nu mai sunt vrednic să fiu numit fiul tău.*	v. 29: *El i-a răspuns tatălui său: Iată, de atâţia ani te slujesc şi niciodată nu am călcat porunca ta. Dar mie nu mi-ai dat niciodată măcar un ied ca să mă distrez cu prietenii mei.* v. 30: *Însă când a venit acest fiu al tău care şi-a mâncat averea cu desfrânatele, ai tăiat pentru el viţelul cel îngrăşat.*
3. Reacţia Tatălui	
v. 22: *Însă tatăl a spus către servitorii săi: Aduceţi repede haina cea mai bună şi îmbrăcaţi-l! Daţi-i un inel în deget şi încălţăminte în picioare.* v. 23: *Aduceţi viţelul cel îngrăşat şi tăiaţi-l: să mâncăm şi să ne bucurăm,* v. 24: *căci acest fiu al meu era mort şi a revenit la viaţă, era pierdut şi a fost găsit. Şi au început să sărbătorească.*	v. 31: *Atunci el i-a spus: Fiule, tu eşti cu mine totdeauna şi toate ale mele sunt ale tale.* v. 32: *Dar trebuia să sărbătorim şi să ne bucurăm pentru că acest frate al tău era mort şi a revenit la viaţă, era pierdut şi a fost regăsit!*

Din structura de mai sus[9] - amândouă se termină prin exprimarea bucuriei tatălui şi prin justificarea atitudinii sale (vv. 24 şi 32). apare clar că scena centrală din vv. 20b-24, care descrie primirea făcută de tatăl fiului rătăcit care se întoarce. Toate celelalte sunt orientate spre această scenă sau fac referinţă la ea: în scena A (15,13 - 20a) fiul cel mai mic, la capătul aventurilor sale se pregăteşte să se întoarcă la tatăl şi-şi formulează deja discursul pe care-l va rosti la întâlnirea cu tatăl; scena A' (15,25 - 28a) este un fel de ecou sau de reportaj al primirii fiului mai mic de către tatăl în relatarea slugii în faţa fratelui mai mare şi tot despre acest eveniment relatează şi ultima scenă care redă întâlnirea tatălui cu fiul cel mai mare (B' = 15,29 - 32).

Nu sunt probleme de critică textuală. Apar numai două variante mai importante: în v. 16 pe lângă varianta propusă de textul critic al lui K. Aland, *The Greek New Testament* p. 277: χορτεσθέναι ἐκ (*ca să se sature cu*), unele manuscrise au varianta: γεμισαι τὴν κοιλίαν ἀυτοῦ (*ca să-şi umple burta*); în v. 21 unele manuscrise preiau din vv. 18-19 formula întreagă de mărturisire a fiului mai mic: ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. Însă nici una dintre aceste variaţii nu modifică interpretarea parabolei.

Putem deja să remarcăm că de la un capăt la altul al parabolei, figura care domină este cea a tatălui, care devine punctul de referinţă în funcţie de care se definesc mai întâi îndepărtarea fiului mai mic, apoi revenirea în sine sau conştientizarea situaţiei şi,

[9] Această împărţire este susţinută în text şi la nivel literar şi la nivel tematic. Spre exemplu, între secţiile A (15,13-20a) şi A' (15,25-28a) găsim următoarele corespondenţe:

- amândouă fragmentele încep în acelaşi fel: ὁ νεωτερος ὔιος (v.13a); ὁ ὔιος ὁ πρεσβύτερος (v. 25a);

- amândouă prezintă în final atitudinea constantă a protagoniştilor: unul se hotărăşte să se întoarcă (v. 20a) celălalt se încăpăţânează să nu vină (v. 28a). La modul general cele două fragmente descriu două drumuri diferite.

Între secţiile B (20b-24) şi B' (28b-32), găsim alte corespondenţe:

- amândouă încep în acelaşi fel descriind iniţiativa tatălui: ὁ πατήρ ἀυτοῦ ... (vv. 20b şi 28b);

- îndată este descrisă atitudinea contrastantă a celor doi fii: cel mai tânăr îşi mărturiseşte păcatul (v. 21); cel mai mare protestează în "dreptatea" lui (vv. 29-30);

în sfârşit, hotărârea lui de a se întoarce. Apoi conduita tatălui şi motivarea ei devine obiectul comentariului slugii, al contestării din partea fiului mai mare (15,29-30) şi este justificată în final de tatăl însuşi (15,31-32).

Sensul general al parabolei reiese cu claritate chiar din text. Tema este clară: milostivirea lui Dumnezeu al cărui mesager şi instrument este Isus. Parabola nu este o alegorie, ci o istorie scoasă din viaţă[10]. Astfel, Tatăl din parabolă nu este Dumnezeu, ci un tată pământesc, dar unele expresii folosite sunt menite să reveleze faptul că, în dragostea lui, el este o icoană a lui Dumnezeu. Toată acţiunea întregului este concentrată asupra tatălui a cărui bucurie pentru întoarcerea fiului rătăcit şi profunzimea iubirii sale paterne, reprezintă o enigmă pentru slujitori şi pentru fiul mai mare.

Fiul mai tânăr cere *partea ce i se cuvine* (v. 12), adică, după *Deut* 21,7 o treime din averea tatălui. El este aici principiul revoltei şi al revoluţiei. Revolta constă tocmai în faptul că cineva revendică pentru sine, ia o parte pentru sine, o smulge întregului şi o stăpâneşte după propria voinţă. Afirmaţia unilaterală a voinţei proprii este principiul revoltei. Termenul folosit în greacă pentru avere este οὐσία, termen care, împreună cu ὑπόστασις, au fost folosiţi pentru a explica semnificaţia teologică a persoanei: pe de o parte persoana e ceva absolut unic şi irepetabil, pe de altă parte, e ceva obiectiv în natura sa umană, comună întregului gen uman[11].

Păcatul fiului mai tânăr este acela că n-a ajuns să ştie că averea (οὐσία) Tatălui[12] e aceeaşi cu averea (οὐσία) Fiului. Nu ştie

[10] Cf. J. JEREMIAS, *o.c.*, 128-132. Se poate consulta şi traducerea românească, în *Cartea fiului risipitor. 6 lecturi pentru omul contemporan*, Ediţie îngrijită de dic. I. I. ICĂ jr., Sibiu 1998, 27 - 31.

[11] Cf. M. I. RUPNIK, *Parabola Tatălui milostiv*, traducere de Maria Cornelia OROS după M. I. RUPNIK, *Gli si gettò al collo. Lectio divina sulla parabola del padre misericordioso*, Roma 1997, apărută în *Cartea Fiului Risipitor. 6 lecturi pentru omul contemporan*, Ediţie îngrijită de Diac. I. I. ICĂ jr., Sibiu 1997, 58.

[12] Termenul οὐσία este tradus în latină cu *substantia* care apare pentru a transpune şi grecescul τὸν βίον, dar nu putem pretinde că în Noul Testament s-ar afla raportul aristotelic între ὄν şi οὐσία. Dar οὐσία admite mai întâi şi o accepţie prefilosofică ce împărtăşeşte cu turnura sa propriu-zis filosofică fiind indiciul disponibilităţii prezente:

că *toate ale mele sunt ale tale* (15,31), de aceea cere de la Tatăl său partea cuvenită din avere. Această separaţie, fragmentare, ce are loc înăuntrul lui este păcatul, răul[13]. Acest tânăr cere nu numai dreptul de posesiune ci şi dreptul de a dispune de ea. El doreşte o reglementare legală pentru că îşi propune să ducă o viaţă independentă. *Adunând toate* (v. 13), adică transformând proprietatea în bani lichizi, *s-a dus într-o ţară îndepărtată* şi acolo *şi-a risipit averea trăind în desfrânări*. Averile adunate pe baza unui principiu autoafirmativ se împrăştie. În păcatul lui Adam, omul în loc să rămână îndreptat către Creatorul său, se îndreaptă către pom, adică spre un obiect şi aşteaptă de la el să devină ca Dumnezeu. Acum la începutul acestei parabole, e propusă aceeaşi imagine. Fiul rupe armonia relaţională, se orientează către averi, încrezându-se în ele, punând în ele toate speranţele de a trăi această magică aşteptare a faptului de a fi stăpân[14]. Termenul grec pentru *desfrânare* trimite la un comportament corupt, la ceva pervers. Desfrânatul este un libertin care îşi permite să trăiască împotriva cursului stabilit al creaţiei. E şi mai explicit astfel faptul că îndepărtarea de tatăl şi autoafirmarea în lucruri este pentru om o ieşire din adevărul creaţiei însăşi[15]. Situaţia tânărului se răstoarnă. A cheltuit, s-a făcut foamete şi a început să ducă lipsă (v. 14). A plecat de acasă pentru că i se părea casa paternă ca fiind prea strâmtă, ca o limitare a libertăţii sale, iar pe tatăl îl percepea ca pe un stăpân şi voia să fie stăpânul bunurilor sale. Dar *Stăpânul* sfârşeşte prin a risipi toate trăind ἀσώτως. Şi

οὐσία indică ceea ce, aici şi acum, rămâne pentru a fi util la..., desemnând pe scurt bunurile disponibile. Această trăsătură comună celor două accepţii ale termenului οὐσία ţine de disponibilitatea unei "posesiuni" (=Besitz), care asigură astfel o "putinţă" (Vermögen). Cf. J. L. MARION, *Filosofia unei parabole: fiii şi tatăl sau destinul fiinţei între avere şi dar*, fragment din eseul *La croisée de l'Être* din volumul J. L. MARION, *Théologiques. Dieu sans l'Être. Hors-Texte*, Paris 1982, 140 - 146, traducere de I. I. ICĂ jr., în *Cartea fiului risipitor. 6 lecturi pentru omul contemporan*, Sibiu 1997, 113 - 114.

[13] Cf. V. GONDIKAKIS, 'Η Παραβολὴ τοῦ ἀσώτου 'Εκδοσεις Δόμος 'Αθήνα 1990, traducerea din neogrecească de diac. I. I. ICĂ jr. şi publicată în *Cartea fiului risipitor. 6 lecturi pentru omul contemporan*, Sibiu 1997, 33.

[14] M. I. RUPNIK, *o.c.*, 61.

[15] *Ibidem*, 61-62.

ajunge să meargă şi să fie rob la un stăpân, într-o ţară străină, departe de tatăl său. Trebuie să fi ajuns la treapta cea mai de jos a degradării umane, silit să fie în contact cu animale necurate (*Lev* 11,7; *Deut* 14,8) şi neputând să-şi practice cu regularitate religia , nu primea nici măcar mâncarea porcilor (vv. 15-16)[16].

Lipsit de bani, păzitor de porci şi flămând, fiul cel mai mic *îşi vine în sine* (v. 18) şi se hotărăşte să se întoarcă la tatăl[17]. Sfântul Luca nu insistă asupra calităţii şi profunzimii actului interior de convertire. Cu sobrietate evanghelistul ne spune că *sculându-se a venit la tatăl său* (v. 20a). Această sobrietate contrastează cu detaliile luxuriante cu care va descrie iniţiativa tatălui (v. 20b) şi primirea pe care i-o face fiului rătăcitor (vv. 22-24). Chiar mai înainte ca fiul să aibă timp să deschidă gura şi să ceară iertare, înainte de a fi verificat autenticitatea motivelor revenirii, tatăl recurge la gesturi de amabilitate[18], de ataşament *a căzut pe grumazul lui şi l-a sărutat*[19] (v. 20) - gesturi prin care creştinii din Efes îşi exprimă marele lor ataşament faţă de Paul (*Fap* 20,37) şi de reconciliere. Este interesantă apropierea la nivel literar între expresiile de aici: *pe când el era încă departe, tatăl său l-a văzut şi i s-a făcut milă* (= εἶδεν αὐτόν καὶ ἐσπλαγχνίσθη). Este aceeaşi atitudine cu a samariteanului în faţa omului bătut de tâlhari. Literal trebuie tradus cu *a fost mişcat, tulburat în măruntaiele sale* şi acest fapt este caracteristic lui Dumnezeu (*Lc* 1,78) din imnul *Benedictus*: *datorită inimii îndurătoare a Dumnezeului nostru cu care ne-a cercetat pe*

[16] Cf. J. JEREMIAS, *o.c.*, p. 28.

[17] J. JEREMIAS, *o.c.*, 28 = subliniază exprimarea fiului care ar fi dorit să fie primit ca *unul dintre slujitorii(zilerii)* tatălui său. După reglementarea legală, el nu mai putea avea nici un fel de pretenţie, nici chiar la hrană şi îmbrăcăminte, pe care trebuia să şi le câştige prin muncă.

[18] Acelaşi autor notează că verbul δραμών (=alergând) exprimă un comportament extrem de neobişnuit şi lipsit de demnitate pentru un bătrân oriental, oricât ar fi de grăbit (cf. *o.c.*, 28).

[19] Sărutul este la fel ca în *2 Sam* 14,33, un semn al iertării (David îl iartă pe Absalom).

noi ca un soare ce răsare din înălţime[20]. *Lc* 15,22-23: *Însă tatăl a* spus *către servitorii săi:* Aduceţi *repede haina cea mai bună şi* îmbrăcaţi-l! Daţi-i *un inel în deget şi încălţăminte în picioare. Aduceţi viţelul cel îngrăşat şi* tăiaţi-l: să mâncăm şi să ne bucurăm.

Tatăl nu îl tratează pe cel întors ca pe un argat, ci ca pe un oaspete cinstit. Dă trei porunci care pot fi comparate cu *Gen* 41,42, când Faraonul îl face pe Iosif marele Vizir. Îi dă o haină ceremonială, în Orient semnul unei mare distincţii[21]. Apoi îi dăruieşte un inel, probabil cu sigiliu, ceea ce înseamnă conferirea autorităţii (cf. *Mt* 6,15) iar încălţămintea este un lux, fiind purtată doar de oameni liberi[22].

Întreaga mântuire constă în a-l îmbrăca pe om ca fiu. Inelul îi transferă fiului întors toate puterile, este adevăratul inel al fidelităţii. Viţelul cel gras şi sărbătoarea care se pregăteşte sunt o imagine explicită a banchetului care va marca epoca mesianică (*Is* 25,6). Acum fiul, îmbrăcat de tatăl, la masa pregătită de acesta, exprimă întregul său adevăr, acela de a fi fiu (cf. *Is* 61,10)[23]. Maturizarea religioasă este maturizarea raportului fiu-tată, integrând tot mai mult ascultarea, slujirea şi respectul într-o iubire filială, care se cufundă în libertatea pe care doar iubirea Tatălui o poate da[24].

Fără a recurge la o exegeză alegorizantă[25] putem să găsim în parabolă o învăţătură clară despre păcat şi natura sa. Apare un contrast

[20] Cf. M. GOURGUES, *o.c.*, 151-152. O altă paralelă poate fi stabilită cu parabola Samariteanului milostiv. Şi acesta şi tatăl acţionează printr-o serie de 7 acţiuni, reprezentând într-un fel plinătatea şi desăvârşirea demersului: *Lc* 10,33-35: *Dar un samaritean care* călătorea a venit *lângă el şi,* văzându*-l,* i s-a făcut milă. Apropiindu-se, *i*-a legat *rănile* turnând *untdelemn şi vin. Apoi* urcându*-l pe animalul său de povară şi* ducându*-l la un han, i*-a purtat de grijă. *În ziua următoare* a scos *doi dinari, i*-a dat *hangiului şi i*-a spus*:* "Îngrijeşte*-te de el şi ceea ce* vei *mai* cheltui*, îţi* voi da *când* mă voi întoarce".

[21] Cf. J. JEREMIAS, *o.c.*, 29. Autorul consideră înveşmântarea cu o haină nouă drept un semn al noii ere mesianice.

[22] *Ibidem*.

[23] Cf. M. I. RUPNIK, *o.c.*, 84-85.

[24] *Ibidem*, 86.

[25] Paragraful în curs este o prelucrare din L. SABOURIN, *o.c.*, 278-279.

evident între două noţiuni de păcat şi două noţiuni de *dreptate*. Fără a se identifica neapărat cu fariseii care murmură împotriva comportării lui Isus, fiul mai mare are un concept de *dreptate* foarte aproape de al acestora, fundamentat pe ideea de retribuţie (cf. v. 29). El se preocupă mai mult de salvarea ordinii exterioare, decât de asigurarea existenţei relaţiilor personale. Face parte cu siguranţă din familie, dar are mai degrabă suflet de mercenar, nu de frate şi nici de fiu. Pentru el păcatul este violarea unei structuri exterioare, neascultarea faţă de un precept, o încălcare manifestată vizibil.

Radicalizarea atitudinii negative a fiului mai mare se dovedeşte într-o autoizolare tot mai explicită (vv. 25-28). Este sărbătoare în casă, mâncăruri alese, muzică... el e aproape de casă, dar nu vrea să intre. Fratele său s-a întors şi tatăl îl sărbătoreşte, dar el consideră alte lucruri mai importante decât întoarcerea fratelui său rătăcit. Nu are posibilitatea de a vedea binele acestuia şi de a-l gusta. Fratele mai mic se întoarce înfometat şi deziluzionat, dar acum e sănătos, viu, adică mântuit pentru că şi-a abandonat fixaţiile, intenţiile şi l-a recunoscut pe tatăl, adică s-a recunoscut pe sine ca fiu. Din *pierdut* ἀσώτως, adică pervers, a devenit mântuit. Fiul mai mare, care este un om al muncii, supus regulilor, oboselii cotidiene, se dovedeşte şi el acum a fi un om pierdut, adică un dezordonat, pentru că în faţa sărbătorii tatălui care şi-a primit înapoi fiul, nu vrea să intre, nu vrea să ia parte la o bucurie care ar trebi să fie şi a sa, pentru că şi-a primit înapoi fratele sănătos[26].

Sfârşitul acestei parabole este marcat de o creştere a dramatismului. Casa se umple de bucurie pentru fiul mai tânăr, libertinul care s-a distrus pe sine în proiectul său de autorealizare, dar fratele care părea pe deplin realizat rămâne în afara casei. Tatăl nu are nici un fiu adevărat. Unul dintre ei a plecat, altul a trăit în casă ca un rob, străin de sentimentele tatălui. Fiul mai mic devine rob pentru că s-a revoltat împotriva tatălui, identificându-l cu un stăpân, celălalt s-a considerat pe sine ca atare, slugă credincioasă, fără a trăi după rânduiala mântuirii, adică în relaţia tată-fiu-fraţi. Întoarcerea fiului rătăcit demască adevărul celui mai mare.

[26] Cf. M. I. RUPNIK, *o.c.*, 88-90.

După *Înţ* 2,24, *din invidie a intrat moartea în lume*. Fiul mai mare nu intră la sărbătoare tot din cauza unui amestec de gelozie, invidie, judecarea celuilalt. Este încăpăţânat în mentalitatea sa, în modul său de a vedea şi judeca lucrurile[27]. El este un fel de *credincios ateu*. Pare un om religios, dar de fapt nu crede, nu are o atitudine de recunoaştere a celuilalt. Nu iese din schemele mentale proprii. Îşi face datoria, munceşte, însă nu ştie să trăiască. Rob al propriilor reguli, chiar şi sacro-sancte, pierde legătura cu viaţa normală demonstrând o conştiinţă de slugă (vv. 29-30).

În fond, are aceeaşi identitate cu fiul rătăcit. Chiar dacă într-un mod camuflat, moralist şi raţionalist, este un încăpăţânat care-şi urmează voia sa. E un om închis în lumea sa, cu pretenţii, cu dorinţe reprimate şi cu o mentalitate mercantilă, în afara iubirii totale a tatălui care nu-i dă un *ied*, pentru că *toate ale sale sunt ale fiului*, dar acesta nu a înţeles că are un tată.

Regăsindu-şi tatăl, fiul mai tânăr redescoperă lucrurile care-l făceau cu adevărat fiu şi-i dădeau puterea de fiu. El stă în casă pentru că, venind de la nimicul lucrurilor pe care le-a pierdut a ajuns la chipul tatălui în a cărui îmbrăţişare a regăsit totul. Fiul mai mare insistă încă asupra lucrurilor, are încă o logică reificată[28].

În sinteză, păcatul atinge în mod tragic realitatea omului întrucât distorsionează imaginea lui Dumnezeu ca tată. Drumul dificil de descoperire în întreaga viaţă a dimensiunii de fiu, poate fi parcurs numai în lumina adevărului lui Dumnezeu ca Tată, aşa cum Isus, adevăratul Fiu al lui Dumnezeu, cel necreat, născut din Dumnezeu însuşi, vine în lume ca om, ca să trăiască ca fiu. În el se deschide pentru oameni calea înfierii.

Pr. Alois BULAI

[27] *Ibidem*. Constantin Noica interpretează această prabolă tocmai în cheia antinomică: cunoaştere-asceză. Cf. *Cartea Fiului risipitor. 6 lecturi pentru omul contemporan*, Sibiu 1997, 121-126.

[28] Cf. M. I. RUPNIK, *o.c.*, 91-95.